

ORAIN BERROGEI URTEKO GIZONAK

«Orain berrogei urteko gizonak beste mailla bat zuten, beste kategori bat. Au egia ez danik ez det uste inork esango didanik», zirauskun* Donostiako asterokoan, bi hilabete direla, orain berrogei urte, nik gaur ditudan urte berberak, zituan idazle batek. Beldur naiz ez ote dan esate hori askotxo esan; eta beharbada, nahiz eta komentzitu ez, esan, esango neuskio nik, hori egia ez dala

Hala ere, orain berrogei urteko gizonak nakarre gaur zuenagana. Ez bakarrik gizon hareen balioa onartzen dodalako, baita gaurkoengan itzaropen ta sinesmen guztia dodalako ere. Eta hareen eta honeen arteko katea hausi ezezik, lotu, gogortu eta indartu beharra dogulako baino. Gainera, lehengoek ala gaurkoek, nortzuek daben kategoria gehiago eztabaidan jarduteari, txikikeria, alferriko jarduna deritxot. Eta bestalde, orain berrogei urteko batek horrelakorik esateak ez deuto indar izpirik ematen defenditu gura leiken iritziari, bera baita* epaile ta epaitua. Eibartar xelebre baten esaera datorkit gogora: harek esaten ebanez, «la sason no parka». Bego, ba, orain berrogei urteko idazle hori bere horretan, esaera honekin guztia esanda dago ta.

San Andres eguna dala ta, eibartarra naizenez gero, lotu nakioren Eibarko gizonel. Izan ere, gaurkoel ezertxo ere kendu barik, ba genduan euki sasoi haretan* gizon talde bat, elizgizonak batez ere, presidentzia dalakoak-edo gure herrian elkartu zituana. Jakina, aipatzen dihardudan sasoiko Eibar eta gaurkoa ez direla, ez, berdinak. Orduko herri euskaldun soil, haunditu eta eraldandu egin jaku neurri berean. Herria eta apaizak gaur baino elkarren hurrago bizi ziren; eta etxeetan ezezik, kalean ere, gaur galdua dogun giroa nagusi zan.

Amamari jaso dot Santa Ageda egunean taldeek Don Eujenio parroko jaunari kantatzen eutsoen bertso hau, egunari dagokion doinu bereziarekin:

«Kura parroko mondongo,
hik eztok asko emongo;
hik emondako diruarekin
etxuagu asko edango.

Nork aurkitu orain, parrokoari tankera* horretako astakeriarik kanta leiskion talderik? Horrez gainera, onenean edo txarreanean, talde baten batek kantatuko baleutso ere, entzuteko bezain* hurte gongo ote lizateke parroko jauna? Egia da, onerako edo txarreako, gauzak aldatuak direla; eta apaiz jator hareel giroak lagundu bautesen ere, herririk jarduten jakin ebela ez dogu ukatzerik, eta honetaz gure txalo eta oroimen sutsuena merezi dabe. Guztiak aipatu ezinean, ba, hona hemen euskal literaturaren oihanean* salatu zirenak. Xehetasun gehienak Juan San Martinen «Escritores Eukéricos» deritxon liburutik jasoak dituzue.

Polikarpo Larrañaga

Soraluzen (Plaentxian) sortu jakun Don Poli, 1883.ean, urtarri-lak* 26 zituala. Baionan hil zan 1956.ean, abuztuaren 30ean. Soziologoa.

Langile porrokataua, tarteka-marketa sortzen direnetariko. Herri eta euskal zale amorratua. **Euzkadi, El Día, Argia** eta **Yakintza** aldizkarietan edozenbat lantxo, artikulu, eibarrizketa, eta abar egin zituan. 1929. urtean, Eujenio Urrozen «Historial de la Virgen de Arrate» izeneko liburuan, Arrateko Amaren bederatzziurrena, euskeraz eta gartzeleraz, argitaratu eban.

Hizlari eta sermolarri trebea, elizan nahiz beste edozein lekutan entzungarrirenetako. «Arrate» eritxoen hitzaldi biak, «Euskal Esnaleak» prestatutako «Itzaldi Sorta»-n argitaratu ziren 1926. urtean.

Enderaz ere ba dau gutxienez hitzaldi bat, «La Moral Vasca. Costumbres y Vestimenta Vascas» izeneko, Txistulari Elkartearen babesean 1936. urtean argitaratua.

Musikalaria genduan Don Poli, eta ez edozelangoa. Bere euskal

bat egin eban, 1921. urtean «Euskal Esnaleak» eraturako txapelketan saritua.

Juan Cruz Ibargutxi

Ubidean jaioa 1883. urtean, abenduaren 23an. Gasteizko Apaiztegian egin zituan bere ikasketak. 1919. etik euskaltzaina, laguntzaile mailan, eta 1968. etik ohorezkoa*.

Bere artikuluak makinatxo bat aldizkaritan sakabanatuak dira, esate baterako, **Jaungoikozale, Ekin, Karmel**, eta beste zenbaitetan*. Gainera, erlijio gaiel buruzko zenbait libururen egile dogu; horra hor bere **Aginduak, Ikurton** edo **Sakramentuak, Geroko Bizitza, Otoia, Siniskaiak** eta **Edesti Deuna**.

Gurutz eta **Iturrondo** izenordeak erabili izan zituan. Eibarren zenbaitetik plaentziatartzat eban; hala ere, apurtxo bat urrunagokoa genduan.

Oraintsu hil Jaku, bere sorterrian hain zuzen, 1969.eko irailaren* 14 ean.

Eujenio Urroz

Tolosan jaio zan, aurreko bien urte berean, 1883.ean. Ikaskizunak Gasteizen eta Erroman egin ondoren, 1907.ean meza eman eban. Lizarran egon zan apaiz 1911.erate, ondorengo hamar urteak Albizturren, 1921.ean Eibarrera etorri arte gure parrokozat.

Eliza eta herri legeetan oso aditua el zan, beste honenbeste historia gaietan ere. «Euskaldunak euskeraz» goiburuekin, ba ditu hor-hemen argitaratuta idazlan politikak.

Gizonezko bizia genduan. Bat batekoa, odol berokoa. Haserretzen lehenengoa, adiskidetzen prestuena. Apaiz bezala, eliza gizonetz beteta ikustea zan bere helburuetariko* bat. Horrelakorik gertatzen ez zanean, emakume koittaduok entzuten el zituen eurenak eta falta ziren gizonenak. Behin baino gehiagotan esaten el eutsen: «Zeuko, Ebaren alabok, paradisuan bizi izatia tokau bajatzuen, sargarra ezezik, sustraiak be jan, iruntsi egingo zendukiez». Bizkaiko Etxebarrin hil zan 1937. urtearen hasieran.

Gabriel Manterola

1890.ean Zeanurin jaioa dogu, martxoaren 18an. Gasteizko Apaiztegian egin zituan bere ikasketak. 1914.etik 1937.erate Eibarren izan genduan apaiz. Ondoren, Ingalaterrara joan zan 1914. urterarte. Gaur egun bere jaioterrian bizi da. 1919. urtean euskaltzain izendatu eban.

Euskeraz asko idatzia. Bere lan ugariak **Ekin** eta **Yakintza** aldizkarietan argitaratu ziren batez ere. Zenbait izenorde erabilitako idazlea dogu, esate baterako, **Gam, Mitirga, Urigoiti**, eta abar.

Felix Markiegi

Deban jaioa, 1906. urtean. Argentinako Bahía Blanca hil zan 1946.ean, abuztuak 6 zituala.

Euskal idazle fina, **Argia, El Día, Yakintza** eta Buenos Airesko **Eusko Deya**-n idatzi zituan edozenbat lan. Poesiaz ere ba ditu lanen batzuk, hor-hemen erdi galduak. «Seme ondatzaille» deritxon antzerki lanaren egile, Donostian, 1936. urtean, Hirugarren Antzerki Eguna zala ta, bigarren saria jaso ebana, hain zuzen.

Bere apaiz zereginetan, ume eta gazteen oso laguna. Dotrina hutsa ezezik, euskal galak ere sarri erabiltzen zituan. Amari jaso dot Don Felixek irakatsitako bertso hau:

«Erein nuen garle,
oso arro haundie;
uste nuen euna zala,
imilla zan guzie».

Euna, imilla, imillauna joan jakuzen behin betiko. Gure gura-soek neurritzat erabili zituen. Guk entzun baino ez dogu egin. Gure semeek izan direnik ere ez dabe jakingo. Ez dakigula gizonekin ere berdin gerta.